İkinci Oturum

16 Nisan 2005, Cumartesi, 14:00-16:00

Mustafa AYDIN: Şimdi daha dar ve belirli konulara geçiyoruz. İlk olarak Dışişleri Bakanlığı Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü'nden sayın Yönet Can Tezel, "Uluslararası İlişkilerde Teori-Pratik İlişkisi" üzerine konuşacak. Konuşmacımız Dışişleri Bakanlığı'ndan olduğu için buradaki pratiği Dışişleri Bakanlığı olarak anlıyoruz ama, Yönet Bey'in daha geniş bir perspektifte görüşleri var, onları da dinleyeceğiz. Söz sizde Yönet Bey.

Uluslararası İlişkilerde Teori-Pratik İlişkisi

Yönet Can TEZEL*: Öncelikle böyle bir toplantı düzenlemeye karar verdiğiniz için sizleri tebrik etmek istiyorum. Benim başlığım "Uluslararası İlişkilerde Teori-Pratik İlişkisi". Bu teori-pratik ilişkisini aynı zamanda akademiya-bürokrasi veya karar vericiler arasındaki ilişki olarak da görüyorum ve bu açıdan yaklaşacağım. İster istemez sabah değinilen konulara kısaca ben de değineceğim. Çünkü, sizin yapmakta olduğunuz tartışmayı bizim nasıl gördüğümüzü de anlatmam gerek. Konuyla ilgili üç alt başlık aklıma geldi. Birincisi, teori-pratik ilişkisi konusunda kendi bazı gözlemlerimden ve okuduğum birtakım yazılardan Türkiye için geçerli olduğunu düşündüğüm hususları dile getirmeye çalışacağım. Daha sonra bizim yaklaşımımız ve sizlerle karşılıklı algılamalarımıza değineceğim. En sonunda, Dışişleri Bakanlığı olarak Uluslararası İlişkiler eğitiminden ne beklediğimizi açıklayacağım. Diplomasinin nasıl değiştiğine de belki kısaca değinebilirim. Hepsini 15-20 dakikaya sığdırmaya çalışacağım.

Akademiya-bürokrasi ilişkisi ölçülmesi çok zor ve ülkeden ülkeye ve aynı ülkede zaman içinde değişebilir olsa da, kesinlikle böyle bir ilişkinin var olduğunu açıklıkla söyleyebilirim. Amerikan dış politikasının başında bir Uluslararası İlişkiler profesörü varken, teoriden etkilenmiyor demek zor olabilir Amerikan dış politikası için bile. Bu çerçevede akla gelen ilk soru, akademinin politika dünyasına, dışişlerine, karar vericilere ne kadar yakın olması gerektiğidir. Bu ilginç bir ilişki tabii. İçimizde buna direnenler de var, tüm dünya için bu geçerli,

---

* Dışişleri Bakanlığı, Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Daire Başkanı.

bunu anlıyorum. Sabahki konuşmalardan da bunun büyük bir tartışma konusu olduğunu görüyorum. Fakat, bugün politika ile ilgilenme, uzmanlığı ikinci plana atma durumu, keyfiyeti çok da dayanaksız sayılmaz. Bir nedeni de var bizim gördüğümüz kadarıyla. Değişim dönemlerinde, uluslararası sistemin değiştiği dönemlerde, çok daha önemli. Çünkü uzmanlaştığınız bazı alanların önemi birden yok olabilir veya artabilir. Bu önem iniş-çıkışları sebebiyle farklı alanlarda konuşabilmek yeteneğinin ayrı bir değeri var. Bu anlaşılabilir bir şey. Sorun bunun ölçüsü kaçırıldığında ortaya çıkıyor. Her konuda aynı insanların çıkıp konuşması gibi durumlar yaşanabiliyor ve bu durum uzman olmayanların bile tepkisini çekebiliyor. Akademisyenliğin mukayeseli avantajı bizim için önemli olan, sizden almak istediğimiz bu. Dolayısıyla sizin artı değerinizi oluşturan teorik çerçeve, tarihsel yaklaşım, hatta normatif yaklaşım ve geriye bakan bir perspektif gibi unsurların kaybolması durumunda sorunlar yaşanabiliyor. Bizim için bir kayıp oluyor bu, zira uzmanlığını kaybeden akademiya veya uzmanlığı ikinci planda kalan akademiyaya yönelik bürokrasinin talebi de ona ters orantılı olarak azalabiliyor.

Bürokrasi-akademisyen ilişkisine her ülkede rastlanıyor. Bu ilişkinin çok yeterli olmadığını söylemiştim. Amerika'da, İngiltere'de hiç fena değil, İsrail çok iyi, Fransa ve Almanya daha iyiler, fakat onun dışındaki ülkelerde çok eksikler var. Hep bu etkileşimin iyi ve önemli olduğundan bahsedilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus fazla etkileşim olduğu zaman, etkileşimden ziyade fazla birliktelik olduğu zaman, diplomatlar kendilerini akademisyen zannetmeye başlayabilir veya tam tersi olabilir ve akademisyenler kendilerini bakanın dış politika danışmanı olarak düşünmeye başlayabilirler. Dolayısıyla, bu iki alanın bağımsızlıklarını, özerkliklerini korumasında bir fayda var. Fakat herhalükârda bizim bürokrasi olarak, bakanlık olarak sizlerden öğrenmek istediğimiz hususlar var, biz bu ihtiyacı duyuyoruz. Şu sebeple: Bürokrasinin doğası gereği grup halinde düşünme alışkanlıkları zamanla gelişebilir ve ortak akıl zamanla sıradanlaşabilir. Provokatif olsa da, eleştirel olsa da dışarıdan girdiler o yüzden bizim için çok önemli. O zaman yerleşmiş politikaları sorgulamak için kapı açılmış oluyor. En azından zihnen kendimizi sorgulamaya başlıyoruz. O yüzden sizin farklı perspektiflerinizi sürdürmeniz bizim için önemli. Etkileşim olsun, fakat farklı bir katma değer sunabilsin.

Bizim sizlerden etkilendiğimiz yollardan bir tanesi medya, çünkü medyada daha çok görüyoruz sizleri. Bunu anlamak da mümkün, çünkü dış politika, sabah söylendiği gibi, demokratikleşiyor ve kamuoyunun ilgisini medya dillendiriyor, siz de ona cevaben buradasınız. Dünyanın nereye gittiğini, önümüzü nasıl görmememiz

n büyük bir tartışma
olitika ile ilgilenme,
çok da dayanaksız
kadarıyla. Değişim
nemlerde, çok daha
ni birden yok olabilir
klı alanlarda konuşa-
labilir bir şey. Sorun
onuda aynı insanların
e bu durum uzman
syenliğin mukayeseli
tediğimiz bu. Dolayı-
ve, tarihsel yaklaşım,
pektif gibi unsurların
Bizim için bir kayıp
veya uzmanlığı ikinci
n talebi de ona ters

astlanıyor. Bu ilişkinin
, İngiltere'de hiç fena
iler, fakat onun dışın-
eşimin iyi ve önemli
i gereken husus fazla
azla birliktelik olduğu
nnetmeye başlayabilir
endilerini bakanın dış
ilirler. Dolayısıyla, bu
masında bir fayda var.
kanlık olarak sizlerden
ntiyacı duyuyoruz. Şu
de düşünme alışkanlık-
nanla sıradanlaşabilir.
irdiler o yüzden bizim
ı sorgulamak için kapı
orgulamaya başlıyoruz.
neniz bizim için önemli.
abilsin.

ir tanesi medya, çünkü
anlamak da mümkün,
demokratikleşiyor ve
siz de ona cevaben
nüzü nasıl görmememiz

gerektiğini anlatıyorsunuz. Aynı şekilde siyasetçi, karar verici, bakan da bize soruyor küresel düzeyde nereye gittiğimizi. İki tarafa da sorulan şey aynı ve birbirimizle yardımlaşarak bu soruya daha iyi cevaplar bulabiliriz. Sorun, dış politika demokratikleştiği ve bununla birlikte hesap verme sorumluluğumuz ortaya çıktığı için yanlış anlaşılma ihtimalimizin de artması. Medyayı ve iletişim imkanlarını kullanarak bunu engellememiz gerekir. Medyadaki yanlış yorumlar bizi rahatsız ediyor, çünkü biz halkımıza hesap vermek durumundayız. Dış politikamızın doğru tahlil edilmesi gerekiyor. Doğru tahlil olsun, eleştirel olsun, ama doğru tahlil olsun. O yüzden daha sonra değineceğim komplo teorileri ile sorunumuz var.

Türkiye'de hep akademiya ve Dışişleri arasındaki ilişkinin daha iyi olması istenir. Bu yönde bazı adımlar atılmıştır. Ben 15 senelik memurum, bakanlığa girdiğim zaman bazı üniversitelerle işbirliği geliştirme yönünde çabalandığını hatırlıyorum. Bunlar zaman zaman kağıda da döküldü. Biliyorum, bu düzenli şekilde yürüyemedi maalesef. Bu konuda bizim de hatalarımız var. Mesleğimizden kaynaklanan sorunlar da var. İnsanların Ankara'da ortalama olarak iki sene kalıyor olmasını kastediyorum. Yeni gelen insanlar buna önem vermiyor değil, gündem değişebiliyor, öncelikler değişebiliyor. Dolayısıyla bu bizleri mesleki bakımdan etkileyen bir durumdur.

Çok düzenli diyemem, ama Türkiye'de akademiya ve bürokrasi arasında bir etkileşim var. Bu etkileşimin çok sağlıklı olmamasının nedenlerinden bir tanesi de iki tarafın birbirini iyi tanımamasından, tanıyamamasından kaynaklanıyor. Bu konuda benim şahsi düşüncem, bürokrasi olarak genelde Türkiye'de akademiyaya yeterince güvenmememizdir. Yaptığı işi yeterince takdir edemiyoruz belki de, bunun hakikati bulma yeteneğimizi zayıflattığını düşünüyoruz. Buna karşılık, siz de bürokrasiden çekiniyorsunuz, bakanlığı gerçekte olduğundan çok daha uzak ve yukarıda bir yer gibi görüyorsunuz. Bu şahsi görüşümdür. Belki bu durum, Türkiye'de devlet-toplum hatta devlet-aydın ilişkisiyle de alakalı olabilir. Fakat, Türkiye'de devlet-toplum ilişkisi değişiyor Bizim bakanlığımız için de geçerli bu. Bakanlığımızın bir imajı var, bunu hissediyorum, Bakanlığa girmeden de biliyordum. Yeni gelen arkadaşlarla dün tekrar konuştum buraya gelmeden, öyle bir imajın olup olmadığını ve bunu bilerek mi geldiklerini sordum. "Evet" dediler. Bu da çok tutucu, dışa kapalı olduğu için kale görüntüsü veren bir imaj. Gerçekte böyle değiliz. Bu yönden eleştirilebilecek taraflarımız olsa da onları düzeltme sürecindeyiz ve Türkiye'nin geçirdiği dönüşümle de alakalı bir şey bu. İmaj meselesini bakanlığımız düzeyinde de açtım ve desteklendim. Şu mesajı size açıkça verebilirim: Bakanlığımızın kapıları size sonuna kadar açıktır,

gelip ne olduğumuzu anlayın. Bunu sırf akademiya için söylemiyorum. Bakanlık açılıyor, halka da açılıyor. Her sene bakanlığımızın kurulduğu tarih olan 2 Mayıs'ı halka açılış günü yaptık. Bazı ülkelerde yapılan bir şey bu. Bakanlığı halka ve öğrencilere açacağız ve birtakım faaliyetler düzenlenecek.

Akademiya ve bürokrasi arasındaki etkileşim konusuna tekrar dönersek, etkileşimin bir kısmının siz farkında olmadan gerçekleştiğini de söylemem gerekiyor. Dairelerde insanlar sizin makalelerinizi okuyorlar, televizyonlarda da sizleri görüyorlar ve bunlar çeşitli girdiler olarak politika yapma süreçlerini etkiliyor. Sizin bundan haberiniz olmayabiliyor. Ayrıca, çok sık olmasa da bazılarınızın da katıldığı beyin fırtınası toplantıları düzenliyoruz. Bu lazım, çünkü biliyoruz ki dış politikanın artık bizim tekelimizde olmaması lazım ve bu yönde politik bir çaba gerekiyor. Bilgilerimiz yetmeyebiliyor, sizlerden de faydalanmak durumundayız. Etkilenme kanallarından bir diğeri de özellikle bakan ve hükümet düzeyindeki akademisyen danışmanlardır. Etkileşim bu yolla resmileşmiş bir bağ haline gelince, ister istemez yakın ilişkiler doğuyor ve bu yakın ilişkiler birbirimizi daha iyi tanımamıza yardımcı oluyor. İnsani ve profesyonel bakımdan daha sağlıklı ilişkiler geliştirebiliyoruz ve ilk bahsettiğim güven eksiğini de aşabiliyoruz. Kuşkusuz, bu olumlu bir şey. Az sayıda oluyor, fakat oluyor Türkiye'de. Bakan, kurumsallaşmış olmasa da akademisyenlerle sohbet toplantıları düzenleyebiliyor ve farklı eğilimden insanlarla bir araya geliyor. Daha alt düzeyde, yine yeni bir durum, mesai yoğunluğundan dolayı hafta içi yapılması çok zor olsa da, hafta sonları bazı insanları davet edip akademisyenlerle daha odaklı tartışmalar yapmak istiyoruz. Neticede farklı bir ilişki kurmak istiyorsanız, ki siz istiyorsunuz, fikirlerinizi, başvurularınızı bekliyoruz. Bu konuda verdiğimiz mesaj da açıktır: Bekliyoruz sizleri.

Son olarak da Uluslararası İlişkiler eğitimi konusuna değineceğim. Ama önce diplomasinin de değiştiğine değinmem gerekiyor. Yeni aktörler, iletişim imkanlarının değişmesi, uluslararası sistemin değişmesi vs. bu süreçte etkili. Dışişleri bakanlıkları, Soğuk Savaş döneminde yapılandırıldıkları için tüm dışişleri bakanlıklarının, ki bunlara Batıdakiler de dahildir, değişmesi sözkonusu. Biz topyekün büyük bir reforma kalkışmış değiliz, fakat uyarlamalarla çağa ayak uydurmaya çalışıyoruz. Önümüzdeki dönemde proaktif ve çok yönlü bir dış politikayı yaşama geçirecek kadrolara ihtiyacımız var. Bunun için çalışmalar yapıyoruz, ama bizim sizden beklediğimiz neticede öğrencileri nasıl yetiştirdiğiniz. Öyle bir soru sorulmuştu başlangıçta. Dil eğitimi çok önemli, en azından bir dil çok iyi bilinmeli, yani yarım yarım diller bilmek yerine bir dil üzerine yoğunlaşılmalı. İngilizce

niya için söylemiyorum.
kanlığımızın kurulduğu
azı ülkelerde yapılan bir
z ve birtakım faaliyetler

leşim konusuna tekrar
olmadan gerçekleştiğini
ar sizin makalelerinizi
orlar ve bunlar çeşitli
etkiliyor. Sizin bundan
asa da bazılarınızın da
oruz. Bu lazım, çünkü
izde olmaması lazım ve
ilerimiz yetmeyebiliyor,
ilenme kanallarından bir
zeyindeki akademisyen
iş bir bağ haline gelince,
akın ilişkiler birbirimizi
ve profesyonel bakımdan
ilk bahsettiğim güven
mlu bir şey. Az sayıda
rumsallaşmış olmasa da
enleyebiliyor ve farklı
alt düzeyde, yine yeni bir
çi yapılması çok zor olsa
demisyenlerle daha odaklı
arklı bir ilişki kurmak
aşvurularınızı bekliyoruz.
oruz sizleri.

ni konusuna değineceğim.
eğinmem gerekiyor. Yeni
i, uluslararası sistemin
akanlıkları, Soğuk Savaş
şişleri bakanlıklarının, ki
sözkonusu. Biz topyekün
uyarlamalarla çağa ayak
nde proaktif ve çok yönlü
ra ihtiyacımız var. Bunun
len beklediğimiz neticede
ru sorulmuştu başlangıçta.
ok iyi bilinmeli, yani yarım
e yoğunlaşılmalı. İngilizce

önemli, ama bu alana doğrudan katkısı ve bağlantısı olan İngilizce eğitimi önemli.

İletişim yetenekleri lazım bize, çünkü kamu diplomasisi denen olgu bizim için de geçerli Türkiye'nin yumuşak gücünü ilerletebilecek ve medyayla ilişkileri düzenleyecek gençlere ihtiyacımız var. Çok fazla bilgi var, bakanlıkta da çok fazla bilgi var. Dolayısıyla, bilgi kavramını benimseyecek ve önemli ile önemsizi ayırabilecek kişilere ihtiyacımız var. Bu bakımdan tahlil yapabilme yeteneği çok önemli. Çok kültürlü yeteneği olan öğrencilere ihtiyacımız var. İnsanımızın hem doğuyu hem batıyı anlayan bir özelliği var. Bu, dış politikadaki artı değerimiz ve bunları ortaya koyabilecek gençlere ihtiyacımız var. Son olarak da, belki bakanlığı kapalı kutu olarak göstermek yerine, öğrencileri bizi tanımak adına cesaretlendirebilirsiniz belki. Gelsinler, biz de geliriz size, kendimizi anlatmaya çalışırız. Değinmem gereken bir husus daha var. Yabancı üniversitelerden mezun, yabancı üniversitelerde yüksek lisans yapmışlar da buna dahildir, öğrenci sayısı artıyor bizde. Bu kişiler çok iyi yabancı dil bildikleri gibi, çok iyi Uluslararası İlişkiler eğitimi alıyorlar. Dolayısıyla, yabancı üniversitelerin rekabeti ile karşı karşıyasınız. 946 meslek memurunun 19'u doktoralı, devam edenler de var tabii, ve 191'i yüksek lisanslı. Tabii, son yıllarda bu sayı artmakta. Bu bize belki teori-pratik ilişkisi bakımından da bir şey söyleyebilir.

Mustafa AYDIN: Çok teşekkür ediyoruz. Dışişleri Bakanlığı şeffaflaşıyor anladığım kadarıyla. Zaten yeni binasınının camlarla kaplı olmasından belli!... Şimdi de sırada son dönemde gündeme gelen düşünce üretim merkezleri, aslında Türkiye'de böyle de denmiyor biliyorsunuz; *Think tank*'lar deniyor. Bu kuruluşların disiplinle bağlantıları konusunda Çağrı Erhan arkadaşımız konuşacak.

Düşünce Üretim Merkezleri ve Sivil Toplum Kuruluşları

Çağrı ERHAN*: Yönet Bey, sizi dinlerken çok büyük bir heyecan duydum. Çünkü ben de daha önce yapılan ve akademisyenlerle Dışişleri mensuplarını bir araya getiren toplantıların ikisine konuk olmuştum. Ama sizin de vurguladığınız gibi, bu toplantıların arkası gelmedi. Şimdi görüyorum ki, inşallah devam edecek. Bir siyasi tarihçi

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.